

ЗАВРШНИ ИСПИТ НА КРАЈУ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

школска 2014/2015. година

ТЕСТ СРПСКИ ЈЕЗИК

УПУТСТВО ЗА РАД

- Тест садржи **20** задатака које треба решити за **120** минута.
- Сваки задатак пажљиво прочитај, размисли о томе шта се у задатку тражи и о начину на који треба да га решиш (заокруживање, повезивање, подвлачење, дописивање и друго).
- Пиши читко, ћириличким словима, водећи рачуна да твоји одговори буду разумљиви, али и граматички и правописно исправни.
- Када решаваш задатке у којима се од тебе очекује да нешто допишеш, увек користи пуне називе; скраћенице нису дозвољене (нпр. треба написати именица, а не им. или локатив, а не лок. и слично).
- Попуни тест **хемијском оловком** (током рада можеш да користиш графитну оловку и гумицу).
- Одговори написани хемијском оловком не смеју се прецртавати нити исправљати.
- Одговор који је написан само графитном оловком неће бити признат.
- У квадрат који се налази са десне стране задатка немој ништа уписивати. То је простор у који ће прегледачи уписати број бодова. На овој и последњој страни такође немој ништа уписивати.
- Ако завршиш раније, предај тест и тихо изађи да не би ометао рад других.

Желимо ти много успеха у раду!

1. Прочитај одломак о сусрету Вука Стефановића Караџића и Доситеја Обрадовића из дела *Вук Стефановић Караџић 1787–1864*. Миодрага Поповића. Размисли о томе како је протекао њихов први сусрет.

Ускоро је из Београда стигао радостан глас: Београђани су на Сави клицањем дочекали Доситеја Обрадовића када је ступио на тле слободне домовине. Оставивши одмах Лозницу, Вук је похитао обожаваном просветитељу. Мислио је да ће га Доситеј боље примити ако обуче хаљине које је носио као ђачић у Сремским Карловцима. У том тренутку Доситеј је за Вука био све: наука, нови живот, морална и материјална помоћ оном ко је и душом и мишљу спреман да настави Доситејевим стопама. Вук је намеравао да од Доситеја затражи савет „куда ће и како ићи да се учи”. Као сиромах, без средстава за школовање, он се надао да ће га славни просветитељ, који је и сам у животу много лутао, препоручити „српском сенату не би ли му што помогли у томе”. Као у некој грозници, двадесетогодишњи младић хтео је све да каже, да се исповеди писцу који је напустио удобности европског живота и чак из Трста дошао међу србијанске устанике.

Међутим, тек стигао у град, Доситеј се још није био снашао у новој средини. Уз то га је мучила нека несносна костобоља. У таквом стању старцу није било ни до чега. Куд га је сад спопало својим беспослицама ово момче у швапским хаљинама! Има ваљда он, Доситеј, преча посла но да брине његове бриге. Отерао је Вука од себе пре но што је овај стигао ишта да му каже. Као да га је попарио врелом водом.

Никада дотле није Вук доживео тако страشان душевни удар. Вратио се одмах у Лозницу. Није могао да дође себи. Доситеј није онакав какав се приказује у својим делима! Разочараном младићу учинио се сад подношљив чак и Јаков Ненадовић, те је остао као писар у његовој војсци све до касне јесени.

На основу текста повежи узрок и последицу, као што је започето.

Једна тврдња у десној колони је вишак.

А) Вук је био разочаран... _____5_____	1) јер је желео да види Доситеја Обрадовића.
Б) Вук је из Лознице дошао у Београд... _____	2) јер је имао других брига и мучила га је костобоља.
В) Вук је мислио да ће му Доситеј помоћи... _____	3) јер му је Доситеј био узор као просветитељ.
Г) Доситеј није желео да пажљиво саслуша Вука... _____	4) јер је Вук остао код Јакова Ненадовића као писар.
	5) јер Доситеј није желео с њим да разговара.

2. Прочитај два текста о словенским језицима и упореди информације у њима.

Текст 1

Људи су насељавали различите просторе и природно је да је постојао велики број различитих прајезика. И као што свако од нас има своју породицу, тако и језици имају своју породицу. Једна велика породица језика је праиндоевропска – имала је много „потوماка”. Ова породица језика дала је словенске, германске и многе друге језике. Словенски језици имају многе заједничке особине, које показују да су сва словенска племена живела на истом простору и у једној заједници. Мисли се да су Словени живели између река Одре и Лабe на западу и Волге на истоку.

Текст 2

Српски језик припада индоевропској породици језика, која је постала од заједничког језика – праиндоевропског. Сматра се да се праиндоевропским језиком говорило у трећем миленијуму пре нове ере, негде у источној Европи и западној Азији. Од њега је постало неколико породица језика – словенска, италска, германска, келтска, индоиранска итд. Из италске гране, преко латинског, развили су се данашњи романски језици. Словенска породица језика настала је од прасловенског језика.

Заокружи слово испред тачног исказа.

- а) У оба текста се каже на ком простору су некада живели Словени.
- б) У оба текста се набрајају заједничке особине словенских језика.
- в) У оба текста се каже да је словенска породица језика настала од праиндоевропске.
- г) У оба текста се говори о пореклу романских језика.
- д) У оба текста се каже у које време се говорило праиндоевропским језиком.

3. Прочитај прилагођен одломак из романа *Очеви и оци* Слободана Селенића и процени да ли је мајка исправно поступила у описаној ситуацији. Пронађи у тексту аргументе који поткрепљују твоје мишљење.

И стварно, тада сам и ја видела да реком плови ред зелених и жутих плодова, а дечаци свом снагом пливају према средини реке да пресретну бостан. То јест, они дечаци који су успели да умакну. Друге су већ пресрели брат Вањек и чика Мита и не дају им да уђу у воду, али чим су брат Вањек и чика Мита сели у један, а два одрасла дечака у други чамац и пошли према средини реке, сигурно да буду близу, ако се неком, не дај боже, нешто догоди, опет су се отерани дечаци бацили у реку и пливали до бостана.

Поново сам обратила пажњу на Мајклову групу. Онај високи, што је препливао на борчанску страну, и дебели, који не може да потоне, хтели су да иду до бостана, а Мајкл није.

– Знате да је забрањено. Ухватиће нас брат Вањек – говорио је.

– Ма где ће баш нас да ухвати, види колико их је у води!

– Не смем – био је упоран Мајкл.

– Тако кажи. Уплашио си се.

Видела сам да га је то погодило. Глупи мој син. Бесно је бацио огртач на земљу, скочио на ноге и потрчао према реци.

А ја? Наравно, први нагон ми је био да викнем: „Мајкл, враћај се!”, и скоро да сам то већ и учинила, већ сам скочила са степеница и уста отворила. Па, нисам. Хвала богу. Јер да јесам, знам да би ме Мајкл послушао, али како би доказао да се није уплашио? Схватила сам на време, понизила бих га страшно. Морала сам га пустити да докаже своје јунаштво.

А и разум је преовладао у мени. Сабрала сам за и против: Мајкл добро плива, бостан није сувише далеко од обале, два чамца су близу да помогну... Стисла сам зубе и полако пошла низ обалу, брзином којом је дечаке носила река. Мајкл је пливао много боље и брже од високог дечака и први је стигао до лубенице, дрхтао је, и гурајући је испред себе, стао да се враћа. Ишао је хитро, без замора, видела сам да није у опасности. Брзо је дошао до обале, извукао лубеницу и окренуо се да види шта је са друговима.

Да ли је мајка исправно поступила што није забранила Мајклу да плива за бостаном?

1. Заокружи одговор за који се опредељујеш.

ДА

НЕ

2. Заокружи слова испред аргумената из текста којима ћеш потврдити свој став.

Аргументи:

- а) Мајка би забраном понизила Мајкла пред друговима.
б) Мајкл је добро пливао, а бостан није био далеко.
в) Мајкл је у бесу донео одлуку да плива за бостаном, не размишљајући о опасности.
г) Два чамца су била на средини реке, спремна да помогну дечацима.
д) Мајкл је попустио пред притиском вршњака, а мајка је могла да га заштити забраном.

4. У наведеној реченици допиши **запете** у складу са правописним правилима српског језика.

Јован Јовановић Змај покретач и уредник часописа за децу *Невен* рођен је у Новом Саду.

5. Подвуци речи које су написане у складу с правописним правилом о писању речце **не**.

нећу
немам
небих
несмем
неволи
неписмен

6. У сваком пару реченица подвуци ону реченицу у којој су све речи написане према правописним правилима српског језика.

1. Ови задатци заиста нису тешки. – Ови задаци заиста нису тешки.
2. Рекли су ми то само једанпут. – Рекли су ми то само једампут.
3. Ове године сам претседник свог одељења. – Ове године сам председник свог одељења.
4. Часан човек увек говори истину. – Частан човек увек говори истину.

7. Подвуци **придеве** у наведеној реченици.

Немој се љутити што ружин грм носи трње, него се радуј што трнов грм носи руже.

8. Заокружи слова испред два **синонима** подвучене речи у реченици.

Полако али одлучно стиже се до сваког циља.

- а) разумно
- б) забринуто
- в) храбро
- г) колебљиво
- д) смело

9. Заокружи слова испред језика који припадају јужнословенској језичкој групи.

- а) пољски
- б) бугарски
- в) руски
- г) украјински
- д) чешки
- ђ) српски

10. Подвучи у наведеној реченици две речи у којима запажаш једначење сугласника по звучности.

Иако је учитељ отпутовао, на терасу старе библиотеке и даље су долазили врапци у потрази за мрвицама.

11. Одреди службу подвучених речи у народној пословици.

Златан ланац слободу не пружа.

На линијама напиши број под којим је наведена одговарајућа служба. Две службе су вишак.

1. граматички субјекат	
2. неправи објекат	златан ланац: _____
3. логички субјекат	слободу: _____
4. прави објекат	

12. Прочитај одломак из приче *Дечак и њас* Данила Киша, па одреди **значење** подвучене речи.

Драги господине Берки,

Ово Вам писмо пишем издалека и хоћу да Вас поздравим и питам за здравље. Полако се привикавам на нове другове у школи, али ми се сви ругају због мог изговора. Још увек сањам ноћу да сам тамо код вас, па ме мама будила баш синоћ, јер сам плакао у сну. Мама каже да је то носталгија и да ће све брзо проћи.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч **носталгија** означава:

- а) страх од самоће;
- б) жељу за сном;
- в) трагање за срећом;
- г) чежњу за завичајем;
- д) осећање стида.

13. Прочитај разговор између Петра, Николе и Ане. Одреди **врсте** подвучених **зависних реченица**.

Петар: – Чим је завршено прво полувреме, знао сам да ћемо победити.

Никола: – Да смо мало више тренирали, добили бисмо и остале утакмице које смо изгубили.

Ана: – Будући да сте били успешни, водим вас на колаче да се мало засладите.

На линијама напиши име особе која је употребила наведене врсте зависних реченица.

а) Ко је употребио условну и односну реченицу? _____

б) Ко је употребио узрочну и намерну реченицу? _____

в) Ко је употребио временску и изричну реченицу? _____

14. Одреди **падеж** и **падежно значење** подвучених речи.

Стара кућа мојих предака још увек изазива дивљење пролазника.

Падеж: _____

Значење: _____

15. Заокружи **слова** испред назива књижевних дела која је написао Иво Андрић.

- а) *Све ће њо народ њозлајијији*
- б) *Мриво море*
- в) *Аска и вук*
- г) *Пилијенда*
- д) *Прича о кмеју Симану*

16. Прочитај одломак из народне бајке *Злајна јабука и девет њауница*. Одреди који се **облик казивања** у њему јавља.

Паунице више не дођу на јабуку, и зато је царев син једнако тужио и плакао. Најпосле науми да иде у свет да тражи своју пауницу, и да се не враћа кући док је не нађе; па онда отиде к оцу и каже му што је наумио. Отац га стане одвраћати и говорити му да се махне тога, него ће му он наћи другу девојку коју год хоће у свему царству. Али је то све било залуду, он се спреми и још с једним слугом пође у свет да тражи своју пауницу.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) монолог
- б) дескрипција
- в) дијалог
- г) нарација

17. Прочитај одломак из романа *Марке* Давида Албахарија. Подвуци део текста из којег се види **место** где се дешава радња овог одломка.

Опседнутост свим тим питањима и дилемама утицала је на мој успех у школи. После родитељских састанака, моја мајка је прогласила ванредно стање и припретила ми да ће ме вратити кући уколико не поправим оцене. Седели смо за кухињским столом у бакиној кући. Мајка је говорила, отац климао главом, Биљана запиткивала зашто мора ту да буде, а ја пиљио час у плафон час у површину стола, прижељкујући да се што пре заврши. „Договорили смо се. Ако нема доброг успеха, нема ни останка овде, то је бар јасно.”

18. Заокружи слово испред низа **стилских фигура** које се јављају у подвученом стиху из народне песме.

А кад Марко саслушао речи,
крену Шарца, оде низ Косово,
добра Шарца врло расрдио,
из копита жива ватра сева,
из ноздрва модар пламен лиже.

- а) оноματοпеја, контраст, хипербола
- б) контраст, поређење, епитет
- в) метафора, епитет, хипербола

19. Прочитај одломак из комедије *Сумњиво лице* Бранислава Нушића и одговори на захтев.

ВИЋА (*Чиџа*): „Мој отац, иако је средски капетан, старовремски је човек или, ако хоћеш искрено да ти кажем, глуп је и ограничен. Он је пре био поштар, па је тамо нешто забрљао, те су га најурили из службе, па је доцније прешао у полицију..”

КАПЕТАН (*Најпре с радозналошћу, затим са зајрејашћењем слуша њочетак њисма, њрелазећи исџијујућим њољедом све редом. Најзад му се на лицу изражава јасно сазнање и он очајнички дрекне*): Чекај! (*Збуни се, не зна џија ће.*) Овај, како да кажем... Чекај, молим те! Ко пише то писмо?

ВИЋА (*Заљедао је крај њисма. Злобно*): Пише га ваша ћерка, господине капетане!

КАПЕТАН: Шта кажеш? То не може бити! Откуд моја ћерка може бити тако писмена?

ВИЋА: Ето, видите потпис, ако не верујете. (*Даје му њисмо.*)

КАПЕТАН (*Заљеда њоџиис*): „Марица!”... (*Поражен, сломљен, хукће и шеџа уздуђено, најзад засџане њред Вићом и више њоверљиво*): А овај... Шта би ти рекао, господин Вићо, на кога се као односи ово што она пише?

ВИЋА: Па на вас, изгледа.

КАПЕТАН: И ја бих тако рекао. Одмах сам познао себе.

Какав је капетан у овом одломку?

Заокружи слова испред тачних одговора.

- а) Радознао је.
- б) Спокојан је.
- в) Сумњичав је.
- г) Поносан је.
- д) Самоуверен је.

20. Протумачи **уметничку улогу** подвучених реченица у одломцима из приповетке *Мосѝ на Жейи* Иве Андрића.

[...]

И живот се настави, сјајан, миран, једноличан. Али од оних зимских месеци, кад између живота и смрти и између славе и пропасти није било размака ни колико је оштрица ножа, остаде у победнику везиру нешто стишано и замишљено. Оно неизрециво, што искусни и напаћени људи чувају у себи као скровито добро, и што им се, само покатакд, несвесно одражава у погледу, кретњи и речи.

Живећи заточен, у осами и немилости, везир се сетио живље свога порекла и своје земље. Јер, разочарање и бол одводе мисли у прошлост. Сетио се оца и мајке. [...] Сетио се Босне и села Жепе, из ког су га одвели кад му је било девет година.

[...]

Победник везир осети страх од живота. Тако је и не слутећи улазио у оно стање које је прва фаза умирања, кад човек почне да с више интереса посматра сенку коју ствари бацају него ствари саме.

То је зло ровало и кидало у њему, а није могао ни помислити да га коме исповеди и повери; па и кад то зло доврши свој рад и избије на површину, нико га неће познати; људи ће казати просто: смрт. Јер, људи и не слуте колико има моћних и великих који тако ћутке и невидљиво, а брзо, умиру у себи.

Заокружи слова испред одговарајућих тумачења.

Уметничка улога ових реченица јесте:

- а) да се основни ток приповедања убрза;
- б) да изнесу истине о животу ван времена приче из угла приповедача;
- в) да допуне приповедање оним што види и зна безимени неимар;
- г) да унесу уверљивост приче преласком на прво лице приповедања;
- д) да допринесу мотивацији и карактеризацији везировог лика;
- ђ) да објасне неразјашњене околности везировог пада у немилост;
- е) да опишу узроке везировог разочарања и страха.

